

Chương VIII

CHÂU NAM CỰC

Bài 47. CHÂU NAM CỰC – CHÂU LỤC LẠNH NHẤT THẾ GIỚI

I – MỤC TIÊU BÀI HỌC

HS cần :

– Hiểu rõ các hiện tượng và đặc điểm tự nhiên của một châu lục ở vùng địa cực.

– Giáo dục cho các em tinh thần dũng cảm, không ngại nguy hiểm, gian khó trong nghiên cứu, thám hiểm địa lí.

– Rèn luyện kĩ năng đọc bản đồ địa lí ở các vùng địa cực.

II – NHỮNG ĐIỀU CẦN LƯU Ý

Hình thành những biểu tượng, khái niệm về một châu lục có điều kiện tự nhiên khác thường mà HS hầu như chưa biết tới. Đó là :

Ở châu Nam Cực chỉ xác định được hai hướng bắc và nam.

– Xác định hướng bắc – nam, có hai trường hợp :

+ Nếu ta đứng tại điểm cực Nam thì dưới chân ta là nam, và ta quay mặt về phía nào cũng đều là nhìn về hướng bắc.

+ Nếu ta lấy một điểm bất kì trên đường kinh tuyến thì phương nam hướng về điểm cực Nam và phương bắc có hướng ngược lại.

Hướng đông – tây không xác định được, chỉ xác định phần đông và tây của lục địa. Để xác định hai phần này, trên bản đồ châu Nam Cực, ta lấy đường kinh tuyến $0^{\circ} - 180^{\circ}$ (hướng từ trên xuống dưới) thì nửa phía tay phải là phần đông và nửa phía tay trái là phần tây.

Châu Nam Cực có khí hậu lạnh gay gắt, bởi vì :

– Vị trí nằm ở vùng cực nên về mùa đông đêm địa cực kéo dài, còn mùa hạ tuy có ngày kéo dài, song cường độ bức xạ rất yếu và tia sáng bị mặt tuyết khuếch tán mạnh, lượng nhiệt sưởi ấm không khí không đáng kể.

Cấu tạo địa chất châu Nam Cực có thể phân làm hai tầng :

+ Tầng đá gốc ở dưới được cấu tạo bởi đá trầm tích, đá kết tinh và đá biến chất. Địa hình bề mặt của tầng đá gốc này cũng có các dãy núi cao (có nơi đạt tới 3000 – 4000m, có đỉnh nhô cao khỏi lớp băng phủ), các cao nguyên, đồng bằng và thung lũng.

+ Lớp băng phủ trên mặt (chiếm khoảng 98% diện tích lục địa) với bề dày trung bình trên 2000m, có nơi đạt tới 3000 – 4000m làm cho bề mặt lục địa trở nên bằng phẳng, có dạng khum mai rùa.

III – CÁC THIẾT BỊ DẠY HỌC CẦN THIẾT

– Bản đồ châu Nam Cực.

– Một số tranh, ảnh.

+ Các tàu, thuyền, chân dung của các nhà thám hiểm.

+ Ảnh một trạm nghiên cứu và công việc của các nhà khoa học ở Nam Cực.

+ Quang cảnh bờ biển Nam Cực và các đàn chim cánh cụt, chim hải âu.

IV – GỢI Ý TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC BÀI MỚI

1. Lời giới thiệu

GV lưu ý HS, đây là châu lục lạnh khắc nghiệt nhất trên thế giới và cũng là châu lục chưa có cư dân sinh sống, trừ các nhà nghiên cứu khoa học.

2. Gợi ý tiến trình bài học

GV có thể thực hiện theo hai phương án :

a) Nếu có băng hình về châu Nam Cực, nên tổ chức việc dạy học với băng hình. Băng hình về châu Nam Cực là phương tiện rất tốt để giúp cho HS có được các biểu tượng và khái niệm rõ ràng về thiên nhiên châu lục này.

Tùy theo nội dung của băng hình mà GV có thể thực hiện các bước dạy học khác nhau, nhưng sau khi xem toàn bộ hay từng đoạn phim, GV cần cho HS trao đổi nhận thức của mình bằng cách nêu những nhận xét, những cảm xúc về các hiện tượng, đặc điểm tự nhiên được thể hiện qua các hình ảnh.

b) Nếu không có băng hình, GV có thể sử dụng phương pháp đàm thoại gợi mở, khai thác dần các kiến thức trong SGK để HS hiểu dần vấn đề. GV có

thể sử dụng kết hợp phương pháp đàm thoại với phương pháp mô tả – minh hoạ để phát huy óc tưởng tượng của HS.

GV có thể sử dụng phương pháp thảo luận nhóm hoặc phương pháp tự nghiên cứu cá nhân trong thời gian 5 – 10 phút. GV yêu cầu HS dựa vào lược đồ 47.1, trả lời câu hỏi trong SGK.

Quan sát hình 47.1, xác định vị trí địa lí của châu Nam Cực. Vị trí địa lí đó ảnh hưởng như thế nào đến khí hậu của châu lục ?

GV tổ chức cho HS hoạt động theo nhóm, đọc và phân tích hình 47.2, kết hợp với việc xác định vị trí địa lí và độ cao của hai trạm trên lược đồ 47.1 ; nắm vững và giải thích sự giống nhau, sự khác nhau trong chế độ nhiệt của hai trạm khí tượng ở châu Nam Cực, trả lời câu hỏi trong SGK :

Quan sát hình 47.2, nhận xét về khí hậu của châu Nam Cực.

GV tổ chức cho HS hoạt động theo nhóm, đọc và phân tích sơ đồ 47.3, nắm vững đặc điểm địa hình châu Nam Cực là phần lớn diện tích bị băng hà bao phủ, trả lời câu hỏi trong SGK :

Quan sát hình 47.3, cho biết đặc điểm nổi bật của địa hình lục địa Nam Cực.

Sự tan băng ở châu Nam Cực sẽ ảnh hưởng đến đời sống của con người trên Trái Đất như thế nào?

GV cần tổ chức cho HS tự nghiên cứu nội dung SGK, vẽ sơ đồ mối quan hệ giữa các phù du sinh vật, động vật ở châu Nam Cực và vùng biển quanh châu Nam Cực, giải thích nguyên nhân chim và động vật tập trung rất đông ven bờ và trên các đảo của châu lục này.

V – GỢI Ý TRẢ LỜI MỘT SỐ CÂU HỎI KHÓ

Câu hỏi 2. *Tại sao châu Nam Cực là một hoang mạc lạnh mà vùng ven bờ và trên các đảo vẫn có nhiều chim và động vật sinh sống ?*

Chim cánh cụt, hải cẩu và hải báo, các loài chim biển sống ở ven lục địa và trên các đảo dựa vào nguồn cá, tôm và phù du sinh vật dồi dào trong các biển bao quanh châu Nam Cực.